

Petr Moško

CIRKUS

• 8. 1. – 15. 2. 2016 •

Petr Moško se narodil 11. 5. 1956 v Čáslavi.

Fotografuje od patnácti let.

V roce 1980 - 1982 navštěvoval školu výtvarné fotografie v Chrudimi.

Stal se členem fotokupiny Spirála.

Od roku 1982 vystavoval v mnoha městech Čech a Moravy: v Chrudimi, Pardubicích, Kroměříži, Hradci Králové, Praze, Děčíně, Žďáru nad Sázavou, Litomyšli atd. a také v zahraničí: v Holandsku, Německu, Polsku, Rumunsku, Maďarsku, Francii, Španělsku, Mexiku a na Slovensku.

Ve své volné tvorbě se zabývá konceptem, aktem, abstrakcí ale hlavně dokumentární fotografií.

Byl přizván prof. Jerzy Olekem do projektu „Vidět sebe“, který putuje po evropských zemích.

Též se zúčastnil projektu galerie Medium Art Jerzyho Oleka „Energie“ a „Simplex komplex“.

V roce 2003 v Pardubicích otevřel Galerii GM, kde vystavuje fotografie českých i zahraničních fotografů.

Od roku 1990 pracuje jako profesionální fotograf.

Žije v Pardubicích.

Dlouhodobé cykly fotografií:

Cirkus 1980 -1989, Vesnický bigbít 1980 -1983, Cihelna 1978-1989, Rumunsko 1999- 2012

S PETREM MOŠKEM O JEHO VÝSTAVÉ CIRKUS

Co tě přivedlo k fotografování cirkusu? Hledal jsi téma nebo tě k tomu přivedla šťastná náhoda?

Ona to nebyla náhoda. My jsme v té době chodili do Okresní školy fotografie a dostali jsme úkol udělat nějaký dokument. Zrovna přijel cirkus do Chrudimi a hlavně v té době taky vyšla fotografická knížka Jaroslava Novotného Cirkus a mně se ty fotky strašně líbily. Tak jsem si řekl, že si zkusím cirkus vyfotit taky. Že se jako budu „opičit“ po tom Novotným ze Sezimova Ústí. A tím to začalo. Jel jsem do Chrudimi, a abych mohl s těma cirkusákama bejt, musel jsem si vzít v práci neplacené volno. Tam jsem vyfotil první fotky a další ještě ve stejném roce na štaci v Pardubicích na Dukle.

Inspirovala tě knížka Jaroslava Novotného, ale četl jsi před tím už nějaké knihy z cirkusového prostředí - třeba známou českou klasiku od Eduarda Basse?

Jasně, četl jsem je samozřejmě jako dítě. Na základce to byla povinná četba, kupovali jsme si ty knihy v Klubu mladých čtenářů, takže Cirkus Humberto jsem měl doma.

A znal jsi třeba obrazy a grafiky z cyklu Cirkus a varieté Františka Tichého nebo obrazy Josefa Hlinomaze?

Hlinomaze jen tak zběžně, ale Tichého jsem samozřejmě znal. Cirkusy nechaly vylepovat plakáty a ty se mi hrozně líbily, když jsem je po městě vídal. Používali dokonce i motivy z ilustrací Tichého. Já jsem v té době jeden plakát s jeho kresbou klauna měl dlouho vylepený ve fotokomoře.

Vzpomínáš si, v kterém roce jsi začal cirkus fotografovat?

Přesně v roce 1980. V roce 1989 jsem tam měl takovou nepříjemnou příhodu a už jsem dál cirkusy fotit nechtěl, pro mě to tím bylo uzavřené. Z léta 1989 jsou proto poslední negativy.

Mimo toho fotografického úkolu, lákala tě také svoboda lidí v cirkuse? Tu měl v tehdy komunisty ovládaném Československu přece jen málokdo. Kromě toho jsi byl ženatý a měl jsi už dva syny a musel's, jako každý tehdy, někde pracovat a musel jsi mít razítko v občance. Dělal jsi tehdy v cihelně. Nebylo to trochu komplikované dělit čas mezi rodinu, práci a focení?

Samozřejmě bylo. Moje manželka si vzala fotografa a věděla to. Chodil jsem v té době do fotografické školy a byl jsem do toho hrozně zapálený. Vozil jsem každý den foťák do práce i z práce a cestou jsem fotil. Jezdil jsem na motorce a na Babetě. Když jsem začal první rok fotit cirkus, bylo to dobrý, to bylo jen krátce. Byl jsem tam dohromady asi týden, když to sečtu, ale nikdy ne celý den. Ale pak jsem si bral každý rok tak tři neděle neplaceného volna. Potom jsem to doháněl přesčasama. Chodil jsem o sobotách a o nedělích do cihelny do Tuněchod a dovydělal jsem chybějící peníze.

Fotil jsem cirkus tak, že filmy, který jsem ten den nafotil, jsem večer vyvolal. Vracel jsem se většinou trochu připitý, protože oni tam hrozně chlastali. Udělal jsem ale hned ten den taky černobílé fotky obyčejně na papír Dokument nebo na fotopapír maximálně 18 x 24 cm, podle toho jaký jsem zrovna měl. Fotky jsem jim druhý den rozdál a tím jsem se tam vlastně jakoby propašoval, protože jim se fotky líbily a měli je hned. Všichni byli spokojení a nechali mě fotit dál. Ale začal jsem odzvola. Nešel jsem za ředitelem cirkusu, začal jsem u tentáků a dělníků. S těmi jsem se skamrádil a oni mě potom k tomu řediteli dovedli a on to přijal a nevadilo mu to.

Pak jsi s nimi dokonce i jezdil po štacích?

Jezdil. Ale byla to jenom Chrudim, Pardubice, Hradec Králové; v Kolíně jsem byl nejdál. Jenom čtyři města. Byl to vždycky tak měsíc nebo tři tejdny. Podle zájmu obecnstva byl cirkus někdy necelej tejdny v Chrudimi, v Pardubicích třeba 10 dní, potom jel do Hradce a do Kolína. Každý rok jsem jezdil s jiným cirkusem. V té době v Čechách existovaly jen tři cirkusy: jeden byl Praga potom Slovan a třetí byl Humberto. Když jel cirkus na západ, jmenoval se Humberto, když na východ, tak to byl Slovan a když jel do Ruska tak pod jménem Praga. Byly to vlastně tři stany podle toho, kam jeli. V těch cirkusech ale dělali stále stejný lidi.

Vystoupení v manéži jsou divácky atraktivní a řekl bych, že i pro fotografa. Jak ale vidím na fotkách, ty sis vybral spíš fotografování toho, co zůstává pro návštěvníky skryté. Proč tě zaujala spíš všední část, která asi není zdaleka tak romantická jako se to zdá divákům filmů a čtenářům knih?

Ono se to jenom tak zdá, ale je to podle mě daleko větší romantika než pozlátko samotného vystoupení. Já jsem chtěl poznat právě ten život, jak to v cirkuse chodí. Ty ses ptal, jestli mě lákala jejich svoboda. Já nevím, byl ale rok 1980, asi lákala. V cirkusech se vlastně skrývali i různý exoti, protože tam byli nedohledatelný. Neměli někdy ani občanku, přes hranice je ale pustili, protože jeli vlakem se zvířatama a asi se to tak nekontrolovalo. Ne že by to byly nějaký vrazi nebo zločinci, byli to lidi, který nechtěli mít s režimem nic moc společnýho. Nebylo v tom ani nic s politikou, bavila je prostě ta svoboda, každej tejden nebo čtrnáct dní bejt někde jinde, užívat si to. Já jsem zase chtěl zažít ten život kolem, než vznikne vystoupení. Jak žijou, jak bydlej, jak se chovaj a hlavně mě to bavilo mezi nima. Od rána se s nima bavit a prožívat to co oni. A najednou večer se převlékli a byli před diváky úplně jiný. Bylo to pozlátko, bylo to načínčaný, nádherný, manéž nasvícená. Samozřejmě, že se to dobře fotilo, ale to mě právě nebavilo, protože to bylo často v televizi. Ten pořad se snad jmenoval Varieté, Bohdalka s Dvořákem ho uváděli a většina těch cirkusáků vystupovala právě tam. Přes zimu se vždycky všichni nastěhovali do Počernic, kde měli zimoviště a účinkování v těchhle pořadech. Pro ně byl vítanej výdělek.

Obyčejně si musí lidi na focení zvyknout a přestat ho vnímat. Pak teprve začnou být bezprostřední a nějak se otevřou. Jak tě mezi sebe přijali a zvykli si na tvoje focení?

Ze začátku to bylo takový všelijaký, ale já jsem byl ukecanej a byl jsem zvyklej s takovýmhle typem lidí pracovat v cihelně, takže mi to nedělalo žádný problém se naladit na jejich notu a bavit se s nima o obyčejných věcech. Pak jsem se jich zeptal, jestli je můžu vyfotit, jestli jim to nevadí a jestli je tam někdo fotí atd. Takhle jsem s nima navázal normální kontakt. Ze začátku, ne že by se báli, ale stavěli se mi před foťák ... to je na těch fotkách někde i vidět. Pak, když jsem cvakal delší dobu, tak už mě vůbec nevnímali a mohl jsem si dělat, co jsem chtěl. A hlavně druhý den jsem jim donesl ty náhledový fotky a zároveň jsem si vždycky zkontroloval, co jsem vyfotil a jak jsem to vyfotil. Oni si fotky rozebrali a už si mě vůbec nevšíмали a už mě i vítali. A když přijeli za rok tak se na mě i těšili. Nejhorší byl asi první rok, než jsem je všechny poznal, potom už to bylo v klidu.

Fotograf se musí v novém prostředí také nějak „prokoukat“, aby nezůstal jen u povrchních dojmů, které by vyfotil asi každý. Musí se tomu dostat takříkajíc pod kůži. Máš teď od své práce už časový odstup. Do jaké míry myslíš, že se ti tohle podařilo, jak to sám cítíš?

Když to mám říct i teď, když se na ty fotky dívám, ne že bych se chtěl nějak chválit, hromada se mi jich líbí do dneška. A vždycky si podle nich na všechno vzpomenu a mám je jako zápisník. Víím, kdy jsem je fotil, vidím přesně tu situaci. Je spousta fotek, který zapomenu, ale s těma z cirkusu to je jinak. Pamatuju si i situace kolem nich, hodně se mi vryly pod kůži, protože jsem v cirkuse těch osm let byl vždycky tři týdny nebo měsíc každé rok. Když bych to sečetl, bylo to vlastně sedm nebo osm měsíců nepřetržitýho provozu. Dělal jsem to se zaujetím a děsně mě to bavilo.

Dokázal bys říct, kterou fotografii z cirkusového cyklu máš nejraději?

Je jich víc, ale nejradši mám i dneska fotografie z prvního roku, z první štace v Pardubicích na Dukle a z Chrudimi z Ploché dráhy. Asi i proto, že to bylo pro mne úplně nový a neokoukaný. Potom už jsem věděl, do čeho jdu, i když prostředí bylo jiný a byli tam i jiný artisti, jiná skupina dělníků, protože se střídali nebo byli s cirkusem někde jinde. Nakonec jsem je poznal všechny. Samozřejmě hlavně u stavěčů byla velká fluktuace. Někteří s nima jezdil půl roku, potom se ztratil a další rok se zase na chvíli objevil. Po každé to bylo jiné a po každé zajímavější a zajímavější, ale jak jsem už řekl, myslím, že nejlepší fotky, který si nejvíc pamatuji, a nejvíc na mne působí, jsou z první štace z roku 1980.

Byl jsi přece jen omezený fotografováním na film, které nebylo tak snadné, jako je teď s digitální kamerou, alespoň co se týká materiálu. Víš, kolik jsi nafotil filmů?

Přesně to nevím, ale byly jich stovky.

V archivech každého fotografa zůstává často hodně materiálu, který nestačil nikdy zpracovat. Jak jsi na tom v případě fotografií z cirkusu ty?

Stejně. Já jsem filmy zpracoval, ale tak, že jsem z jednoho vybral třeba pět fotek. Ty jsem narychlo udělal a potom už jsem se k tomu nevracel. Mám samozřejmě ze všech filmů kontakty. Listuju si v nich

ted' po dlouhé době, protože jsem hledal záběry, jestli si na ně budu pamatovat. Tehdy jsem z toho chtěl dělat i knížku. V roce 1984, 1985 byla taková móda. Vyrobil sis fotky na fotografický papír a pak sis je slepil kličem a svázal. Už jsem ji měl dokonce seřazenou na dvojstrany, ale nezdála se mi pořád dodělaná a chtěl jsem k ní ještě něco dofotit. Fotil jsem už trochu programově, ne úplně všechno, ale tak aby fotky na sebe navazovaly. Chtěl jsem zaplnit chybějící stránky. Nakonec k tomu ale nedošlo, knihu jsem nedodělal.

K prohlížení archivu tě přivede zpátky vždycky nová výstava, kterou připravuješ. Kolikátá to vlastně ted' bude?

Já myslím, že čtvrtá. Každá výstava je vždycky příležitostí si archiv zase prolistovat. Dnes ho mám pochopitelně digitalizovaný a uložený v počítači.

Cirkus jsi fotografoval v 80. letech a skončil jsi, jak jsi řekl, v roce 1989. Proč?

Nebylo to kvůli revoluci, s tou to nemělo co dělat. Skončil jsem, protože jsem měl nepříjemný zážitek s jednou z těch rodin. Byl to pár artistů, kteří vystupovali na visuté hrazdě pod kupolí bez zajištění. Já jsem je asi dva roky neviděl, a když jsem se s nimi znovu setkal, zjistil jsem, že jsou z nich totální alkoholici. Místo toho, aby vystupovali jako artisti tak on dělal tentáka, aby ho z cirkusu nevyhodili a nějak se uživil a jeho manželka prodávala a štípala lístky u vchodu. Každý den byli úplně namol a já jsem to už dál nechtěl fotit a nechtěl jsem ani ukazovat fotky z toho posledního focení. Zasáhlo mě, jak je semlel život v cirkuse a že to nezvládli. Navíc měli ještě syna, z kterého chtěli mít taky artistu. Znal

jsem ho od čtyř let a už ve dvanácti uměl hromadu věcí a musel mi je předvádět. On samozřejmě nechtěl, ale rodiče byli nalitý, křičeli na něj, ať mi ukáže, jak už umí žonglovat jako kdysi oni, jaký umí triky, který i oni dřív uměli. Sice na zemi, ale musel mi to předvádět a mě to připadalo úplně ponižující. Oni byli rádi, že mě po dvou nebo třech letech viděj, mě to ale úplně dostalo, jak skončili. A tehdy jsem přestal cirkusy fotit.

Takže ti zmizely z obzoru? Byl jsi tam potom ještě někdy jako divák?

Z obzoru mi vlastně nikdy nezmizely, věděl jsem, že pořád nějak fungují. Šel jsem do cirkusu až s vnoučaty, když jim byly tři roky. Už bez foťáku, jenom se dívat. První návštěva pak byla v cirkuse JO, který měl štaci v Pardubicích někdy začátkem 90. let. Občas jdu JO navštívit i teď popovídat si o starých časech, ale dnes už se tam skoro všichni lidé vyměnili. Nesetkávám se přímo s lidma, který jsem fotografoval, spíš s jejich potomky nebo s rodinama, který pokračují v cirkusovým řemesle.

/s Petrem Moškem rozmlouval Jan Adamec/